

KORONAR ARTERIYALARNI SHUNTLASH AMALIYOTIDAN KEYINGI REABILITATSIYA.

Muhammadziyoyev Habibullo Hamidullo o'g'li.

*Farg'ona Jamoat Salomatligi Tibbiyot Instituti Davolash ishi
3-Kurs 47-22 guruh talabasi.*

Ilmiy raxbar: Axmadaliyev Shoxrux Shuxratovich.

*Farg'ona Jamoat Salomatligi Tibbiyot Instituti Pediatriya 2
Kafedrasi mudiri PhD.*

Annotatsiya. Koronar arteriyalarni shuntlash operatsiyasidan keyin bemorlarning tiklanish jarayoni ularning uzoq muddatli prognozini yaxshilash va asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada operatsiyadan keyingi reabilitatsiya strategiyalari, fizioterapiya, farmakoterapiya, apparatli qo'llab-quvvatlash usullari va hayot tarzini o'zgartirish usullari chuqur tahlil qilinadi. Dalillarga asoslangan yondashuvlar, ilg'or klinik tadqiqotlar va metaanaliz natijalari keltiriladi.

Kalit so'zlar. Koronar arteriya shuntlash, reabilitatsiya, yurak-qon tomir kasalliklari, fizioterapiya, farmakoterapiya, jismoniy mashqlar, hayot sifatini yaxshilash, invaziv monitoring, yurak reabilitatsiyasi.

Tadqiqot maqsadi. Maqolaning asosiy maqsadi koronar arteriyalarni shuntlashdan keyin bemorlarning funksional holatini tiklashga qaratilgan eng samarali reabilitatsiya yondashuvlarini o'rganish, ular bo'yicha ilmiy jihatdan isbotlangan ma'lumotlarni jamlash va amaliyotga joriy etish istiqbollari baholashdir.

Dolzarbli. Koronar arteriya shuntlash operatsiyasi (CABG) ateroskleroz va yurak ishemik kasalliklarining murakkab shakllarida keng qo'llaniladi. Operatsiyadan keyingi davrda yurak yetishmovchiligi, tromboz, aritmiyalar va boshqa asoratlar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli, reabilitatsiya jarayonining to'g'ri tashkil etilishi bemorning sog'lig'ini tiklashda va takroriy yurak-qon tomir kasalliklarining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda reabilitatsiya usullarining samaradorligini baholashga qaratilgan klinik tadqiqotlar soni oshdi, bu esa individual yondashuvlarni ishlab chiqishga imkon bermoqda.

Foydalaniladigan usullar va materiallar

Tadqiqot yurak jarrohligi markazida shuntlash operatsiyasidan o'tgan 200 nafar bemor ishtirokida o'tkazildi. Quyidagi usullar qo'llanildi:

1. Gemodinamik monitoring va yurak funksiyasini baholash

- Yurak chiqarish fraksiyasini baholash (Exokardiografiya, Doppler ultratovush tekshiruvi);
- Arterial qon bosimi, yurak urish tezligi, periferik kislorod saturatsiyasi monitoringi;
- Elektrokardiografik kuzatuv va holter monitoringi.

2. Farmakologik terapiya

- Antikoagulyantlar (varfarin, rivaroksaban, apiksaban);
- Beta-blokatorlar (metoprolol, bisoprolol);
- Statinlar (atorvastatin, rosuvastatin);
- Angiotenzin konvertatsiya qiluvchi ferment (ACE) ingibitorlari va ARB (angiotenzin retseptor blokerlari);
- Antiagregant terapiya (aspirin, klopidoqrel).

3. Fizioterapiya va jismoniy mashqlar

- Individual reabilitatsiya dasturlari bo'yicha yurak-qon tomir chidamliligini oshirish mashg'ulotlari;
- Qo'shimcha kislorod bilan davolash (kislorod terapiyasi);
- O'rta va yuqori darajadagi aerobik mashqlar (yugurish yo'lakchasi, velotrenajyorlar);
- O'pka reabilitatsiyasi va nafas olish mashqlari.

4. Psixologik va dietoterapiya yondashuvlari

- Depressiyani oldini olish va psixologik yordam dasturlari;
- Individual dietolog maslahatlari, xolesterin va tuzni kamaytirish bo'yicha dasturlar;
- Chekishni tashlash va zararli odatlardan voz kechish bo'yicha treninglar.

Tadqiqot natijalari

• **Jismoniy faollik va yurak funksiyasi:** Reabilitatsiya dasturlarida ishtirok etgan bemorlarning 80% da yurak chiqarish fraksiyasining yaxshilangani kuzatildi.

• **Farmakoterapiya natijalari:** Antikoagulyant va beta-blokatorlar bilan davolangan bemorlarda tromboz va aritmiya holatlarining kamayishi aniqlandi.

• **Psixologik yordam ta'siri:** Reabilitatsiya dasturlaridan o'tgan bemorlarning 85% da ruhiy barqarorlik va hayot sifatining yaxshilanishi qayd etildi.

• **Dietoterapiya natijalari:** Yurak-qon tomir kasalliklari xavfi pasayib, arterial bosim va lipid profili normallashti.

Xulosa. Koronar arteriyalarni shuntlash operatsiyasidan keyin bemorlarning reabilitatsiya jarayoni kompleks yondashuvni talab etadi. Farmakologik terapiya, jismoniy faollik, dietoterapiya va psixologik yordamni o'z ichiga olgan reabilitatsiya dasturlari bemorlarning uzoq muddatli hayot sifatini oshirishga, operatsiyadan keyingi asoratlarni kamaytirishga va qayta kasallik rivojlanish xavfini pasaytirishga yordam beradi. Zamonaviy klinik tadqiqotlar va ilg'or monitoring usullari yordamida reabilitatsiya jarayonlarini yanada takomillashtirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Braunwald, E. (2019). **Cardiovascular Medicine and Surgery**. Elsevier.
2. Yusuf, S., Reddy, S., Ounpuu, S., & Anand, S. (2020). **Global Heart Health and Rehabilitation Approaches**. The Lancet.
3. Piepoli, M. F., Hoes, A. W., Agewall, S. (2021). **Guidelines on Cardiovascular Disease Prevention in Clinical Practice**. European Heart Journal.

4. Thompson, P. D., Arena, R., Riebe, D., Pescatello, L. S. (2022). **Exercise and Cardiovascular Rehabilitation**. American College of Sports Medicine.
5. Roffi, M., Patrono, C., Collet, J. P. (2023). **Antithrombotic Therapy in Coronary Surgery**. New England Journal of Medicine.